
HONESTE PROCEDERE

Księga jubileuszowa
dedykowana
Profesorowi
KAZIMIERZOWI
LUBIŃSKIEMU

Wolters Kluwer

HONESTE PROCEDERE

Księga jubileuszowa
dedykowana
Profesorowi
KAZIMIERZOWI
LUBIŃSKIEMU

redakcja naukowa
Agnieszka Laskowska-Hulisz
Joanna May
Marek Mrówczyński

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

J. Jurešić

O PROFESORZE KAZIMIERZU LUBIŃSKIM

Pan prof. zw. dr hab. Kazimierz Lubiński urodził się 13.01.1947 r. w Stężycy, w rodzinie nauczycielskiej. W 1964 r. ukończył Liceum Ogólnokształcące w Kościeżynie, a w latach 1965–1969 studiował prawo na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Po studiach odbył dwuletnią aplikację prokuratorską i przez rok jako asesor Prokuratury Powiatowej w Grudziądzu z sukcesami kierował działem przestrzegania prawa i spraw cywilnych. W tym okresie prowadził też na podstawie umowy zlecenia zajęcia ćwiczeniowe z postępowania cywilnego na stacjonarnych studiach prawniczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Ostatecznie Profesorem z dniem 1.06.1972 r. wybrał pracę tylko na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i od samego początku swojej aktywności akademickiej związany jest z Katedrą Postępowania Cywilnego tego Uniwersytetu. Nieustannie wzbogaca swoją wiedzę procesową, ale znajduje także czas na pasje pozanaukowe, zwłaszcza sportowe.

W 1975 r. Jubilat obronił pracę doktorską pt. „Postępowanie o ubezwłasnowolnienie”, za którą otrzymał nagrodę III stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W latach 1977–1978 Pan Profesor odbył staż naukowy na Uniwersytecie w Zurychu, a w 1983 r. na Uniwersytecie w Padwie. Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych uzyskał w 1986 r. Jego rozprawa habilitacyjna na temat „Istoty i charakteru prawnego działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym” uzyskała II nagrodę w XXIX prestiżowym ogólnopolskim konkursie „Państwa i Prawa” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie. Praca ta jest pierwszą polską rozprawą habilitacyjną z dziedziny postępowania nieprocesowego, w której Profesor podejmuje wieloaspektową analizę istoty i charakteru prawnego działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym z punktu widzenia funkcji państwa. Problematyka ta należy od dawna do najtrudniejszych i najbardziej spornych zagadnień nauki postępowania nieprocesowego.

W latach 1987–1988 szanowny Jubilat przebywał w charakterze *visiting professor* na Uniwersytecie w Münster. Prowadził też wykłady i seminaria na Uniwersytetach w: Erlangen, Zurychu, Rzymie, Mediolanie, Bari, Genui i Padwie. Ponadto uczestniczył aktywnie w licznych krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. W szczególności wyrazem wysokiego uznania międzynarodowego środowiska naukowego procesualistów dla osiągnięć Pana Profesora było powierzenie funkcji referenta generalnego na X Światowym Kongresie Prawa Procesowego w Taorminie w 1995 r., gdzie wygłosił raport na temat „Swoistości komparatystyki prawa procesowego” (*Special Features of comparative procedural Law*). Raport ten stanowił próbę określenia podstaw teoretycznych komparatystyki prawa procesowego. Profesor K. Lubiński był też referentem krajowym na XI Światowym Kongresie Prawa Procesowego „Prawo procesowe u progu nowego tysiąclecia” w Wiedniu w 1999 r., gdzie z kolei wygłosił referat na temat „Postępowanie

WYKAZ PUBLIKACJI

PROF. ZW. DR. HAB. KAZIMIERZA LUBIŃSKIEGO

A. MONOGRAFIE. B. PRACE ZBIOROWE. C. STUDIA.
D. ARTYKUŁY. E. PRACE OBCOJĘZYCZNE. F. GŁOSY.
G. RECENZJE. H. WSPOMNIENIA I SPRAWOZDANIA. I. OPINIE.
J. PROJEKTY, GŁOSY W DYSKUSJI I WYWIADY. K. INNE PRACE.

A. MONOGRAFIE

Postępowanie o ubezwłasnowolnienie, Warszawa 1979, s. 1–220
Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym, Toruń 1985, s. 1–322
Problemy reformy urzędu komornika sądowego, Toruń 1993, s. 1–94
Stanowisko i podstawy odpowiedzialności prawnej komornika sądowego w prawie polskim, Sopot 1996, s. 5–187
Rektyfikacja wyroków w procesie cywilnym [w:] System Prawa Procesowego Cywilnego, t. 2, cz. 2, *Postępowanie procesowe przed sądem I instancji*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2016, s. 789–885

B. PRACE ZBIOROWE

Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Sopot 2000, s. 1–329 [wstęp, współautorstwo i red.]
Studia z prawa publicznego, Toruń 2001, s. 1–279 [wstęp i red.]
Egzekucja sądowa świadczeń pieniężnych w Polsce. Publikacja czterojęzyczna: angielsko-francusko-niemiecko-polska, Sopot 2002, s. 1–368 [wstęp, współautorstwo i red.]
Europejskie systemy finansowania egzekucji komorniczej w sprawach cywilnych i handlowych, Sopot 2005, s. 1–145 [wstęp, współautorstwo i red.]
W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga Pamiątkowa ku czci Jana Tredera, Warszawa 2013, s. 5–657 [wstęp, współautorstwo i red.]

C. STUDIA

Pojęcie i zakres wymiaru sprawiedliwości, „Studia Prawnicze” 1987/4, s. 3–31
Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego, „Problemy Egzekucji Sądowej” 1994/8, s. 76–105

CZĘŚĆ I

POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE
W SPRAWACH CYWILNYCH

ŁUKASZ BŁASZCZAK

CHARAKTER PRAWNY ZARZUTU PRZEDAWNIEŃ ORAZ ZRZECZENIA SIĘ ZARZUTU PRZEDAWNIEŃ W PROCESIE CYWILNYM

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

1.1. W związku z wyborem tematu konieczne jest zgłoszenie kilku uwag wstępnych. Nie chodzi tu bynajmniej o całościową analizę problematyki przedawnienia, lecz o zwrócenie uwagi na te kwestie, które mogą mieć istotne znaczenie z punktu widzenia analizy natury prawnej zarzutu przedawnienia oraz zrzeczenia się zarzutu przedawnienia. Zarzut przedawnienia i zrzeczenie się zarzutu są to dwie odrębne czynności, które mogą być dokonane w trakcie toczącego się postępowania sądowego w sprawach cywilnych. Nie chodzi tu o każde postępowanie, lecz to, w którym mamy do czynienia ze sporem o prawo (a w szerszym ujęciu – ze sporem prawnym, gdzie zachodzi sprzeczność interesów stron stosunku prawnego w przedmiocie istnienia samego stosunku prawnego bądź treści i zakresu wynikających ze stosunku wzajemnych praw i obowiązków)¹. Krótko mówiąc, jest to w każdym wypadku proces cywilny. To on staje się obszarem działań poszczególnych stron, a w tym wypadku obszarem podejmowania określonych czynności² (podniesienia zarzutu przedawnienia czy też zrzeczenia się zarzutu przedawnienia).

Czynności te pozostają ze sobą w związku w tym znaczeniu, że przedmiotem zrzeczenia się jest nic innego, jak właśnie zarzut przedawnienia. Zrzeczenie się zarzutu przedawnienia w konsekwencji będzie się wiązało z niemożnością jego podniesienia. Podobnie w przypadku zgłoszenia zarzutu przedawnienia wykluczona zostanie

¹ Szczegółowo na temat pojęcia sporów o prawo i szerokiego rozumienia konfliktów o prawo, a także przedmiotowego ujęcia wymiaru sprawiedliwości, por. K. Lubiński, *Pojęcie wymiaru sprawiedliwości w świetle Konstytucji RP i standardów międzynarodowych* [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 2834 i 2835; zob. także K. Lubiński, *Status konstytucyjnoprawny zawodu komornika sądowego* [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, red. K. Lubiński, Warszawa 2013, s. 29 i n.

² Por. K. Lubiński, *Pojęcie...*, s. 2835; K. Lubiński, *Konstytucyjne pojęcie zawodu zaufania publicznego* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin profesora Andrzeja Zielińskiego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014, s. 275 i n.

możliwość zrzeczenia się tego zarzutu jako czynność następcza (tzw. czynność konsekwentna), a to za sprawą skonsumowania tej pierwszej. Wskazać należy, że w momencie podniesienia zarzutu przedawnienia wiele innych okoliczności pozasądowych może uniemożliwić zastosowanie tego mechanizmu i przyjęcie mimo wszystko, że strony doprowadziły właśnie do zrzeczenia się zarzutu przedawnienia. Z tej perspektywy obie czynności (a więc zarzut przedawnienia i zrzeczenie się tego zarzutu), mimo że są odmienne w swej funkcji (i istocie), mogą prowadzić do skutków istotnych z punktu widzenia toczącego się postępowania, ale co ważniejsze – skutków, które mogą się wzajemnie przenikać na tej płaszczyźnie. Dla procesu cywilnego i mającego zapasć rozstrzygnięcia sądowego kwestie te mają podstawowe znaczenie ze względu chociażby na ustosunkowanie się przez organ procesowy do wysuniętego żądania w ramach toczącego się postępowania. Nie ulega zatem wątpliwości, że zarówno zarzut przedawnienia, jak i zrzeczenie się zarzutu będą z jednej strony przejawem określonego działania procesowego strony, najczęściej strony pozwanej. Z drugiej znowż zagadnienia te w istotny sposób będą oddziaływały na sferę materialnoprawną toczącego się postępowania sądowego.

W kontekście rozważanych aspektów podstawowe znaczenie ma ocena charakteru prawnego wskazanych czynności, tym bardziej, że natura ich nie jest ujmowana w doktrynie w sposób jednomyślny. Zagadnienie to ma istotne znaczenie nie tylko teoretyczne, lecz także praktyczne. Wiąże się ono bowiem z kwestią formy i zastosowania odpowiednich norm do tych czynności, jak również umożliwia wyjaśnienie skutków zarzutu przedawnienia oraz zrzeczenia się zarzutu przedawnienia w procesie cywilnym³. Ponadto pozwala na udzielenie odpowiedzi na jedno z najważniejszych w tym zakresie pytań, a mianowicie związanego z mechanizmem procesowego odwołania tej czynności, biorąc pod uwagę, że wystąpiły one w procesie cywilnym.

Dodatkowo sprawę komplikuje okoliczność, że zarzut przedawnienia, a w konsekwencji zrzeczenie się tego zarzutu, powiązane będą z określonymi działaniami podejmowanymi przez stronę pozwaną w ramach tzw. środków obrony procesowej. Przez takie oświadczenie zobowiązanego (dłużnika) może dojść do merytorycznego rozpoznania sporu co do zgłoszonego przez uprawnionego (wierzyciela) roszczenia majątkowego, które się przedawniło. Jednocześnie także prawo do zrzeczenia się korzystania z przedawnienia przysługuje w procesie obu stronom w wypadku, gdy pozwany w drodze zarzutu lub powództwa wzajemnego przeciwstawi także swoje roszczenie. To wszystko sprawia, że ocena charakteru prawnego staje się problemem dość złożonym przy uwzględnieniu faktu, iż określone twierdzenia siłą rzeczy muszą przyjąć postać czynności procesowych⁴, a dodatkowo zachodzi okoliczność zróżnicowanego podejścia do instytucji zrzeczenia się, które spotykamy zarówno w prawie publicznym, jak

³ Na marginesie omawiania innej kwestii zob. także uwagi: J. Gwiazdomorski, *Podstawowe problemy przedawnienia*, NP 1955/1, s. 23 i 24; S. Dalka, *Skutki prawne przedawnienia zobowiązań w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1972, s. 57; M. Jędrzejewska, *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984, s. 26 i n.; M. Jędrzejewska, *Zwrot pozwu a przerwanie biegu przedawnienia i terminu prekluzyjnego*, NP 1962/12, s. 1630 i n.; M. Jędrzejewska, *Bieg przedawnienia i terminu prekluzyjnego w wypadku pozostawienia sprawy bez biegu*, NP 1964/4, s. 349 i n.

⁴ Por. A. Szpunar, *Zrzeczenie się korzystania z przedawnienia*, „Palestra” 1980/4–5, s. 15; S. Dalka, *Skutki...*, s. 57.

i w prawie prywatnym⁵. Sprawę komplikuje także nazbyt mała aktywność w zakresie prezentowania przez procesualistów poglądów co do instytucji, których źródłem nie są przepisy prawa procesowego cywilnego, lecz prawa materialnego; ale co gorsza to właśnie niektóre z tych instytucji mają silne oddziaływanie na gruncie postępowania sądowego, a przez to także winny być poddane analizie nie tylko z perspektywy materialnoprawnej, lecz także procesowej. W tym zakresie niestety mamy pewien niedosyt myśli (i stanowisk) wypowiedzianych w stosunku zarówno do zarzutu przedawnienia, jak i zrzeczenia się zarzutu przedawnienia. Mam wrażenie, że dotychczasowa doktryna wypowiadając się w zakresie zaprezentowanej materii, problem skutków procesowych w istotny sposób marginalizowała, skupiając uwagę na innych aspektach związanych z tymi instytucjami. Nie sposób jednak omówić skutków bez oceny natury prawnej czy to zarzutu przedawnienia, czy też zrzeczenia się zarzutu przedawnienia. Ta ostatnia instytucja została uregulowana w przepisach prawa materialnego (art. 117 § 2 Kodeksu cywilnego⁶). Zgodnie ze wskazaną regulacją po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne. Z pozoru dość jasne unormowanie tej instytucji nie powinno budzić większych wątpliwości chociażby przy uwzględnieniu całości przepisów Kodeksu cywilnego traktujących o instytucji przedawnienia roszczeń. Jest to jednak błędne wrażenie, szczególnie jeżeli czynność zrzeczenia się zostaje dokonana w trakcie procesu cywilnego⁷.

1.2. Rozpoczynając od uwag ogólnych, należy podnieść, że zagadnienie przedawnienia wiąże się z kwestią oddziaływania na treść stosunków prawnych. Upływ czasu wpływa na wskazaną kategorię i praktycznie ma znaczenie na tle wszystkich gałęzi prawa⁸. Przedawnieniem posługuje się nie tylko prawo cywilne, lecz także prawo karne, finansowe czy administracyjne. Z punktu widzenia prawa prywatnego przedawnienie jest bez wątpienia instytucją mocno w nim zakorzenioną. Stąd też kwalifikacja przedawnienia jako instytucji prawa materialnego⁹. O materialnoprawnym charakterze przedawnienia, obok faktu powiązania tej instytucji z roszczeniem, rozstrzyga skutek upływu terminu przedawnienia, polegający na powstaniu po stronie dłużnika prawa

⁵ Por. Z. Fenichel, *Zrzeczenie się prawa według kodeksu zobowiązań*, „Głos Adwokatów” 1937/7, s. 193.

⁶ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.) – dalej k.c.

⁷ Co jest szczególnie widoczne w odniesieniu do zrzeczenia się zarzutu przedawnienia, por. A. Szpunar, *Uwagi o zrzeczeniu się zarzutu przedawnienia*, „Rejent” 2002/12, s. 13; S. Dalka, *Zrzeczenie się przedawnienia roszczeń majątkowych*, „Palestra” 1970/5, s. 9.

⁸ Por. B. Kordasiewicz [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 565; Z. Kłafkowski, *Przedawnienie w prawie cywilnym*, Warszawa 1970, s. 7; J. Kuźmicka-Sulikowska, *Idea przedawnienia i jej realizacja w polskim kodeksie cywilnym*, Wrocław 2015, s. 61; M. Manowska, *Przedawnienie roszczeń majątkowych*, „Prawo Spółek” 1997/7–8, s. 26.

⁹ Por. J.P. Naworski, *Przerwanie biegu przedawnienia na skutek uznania niewłaściwego przez dłużnika będącego osobą prawną – cz. I*, M. Praw. 2004/18, s. 840; J.P. Naworski, *Przerwanie biegu terminu przedawnienia przez uznanie niewłaściwe roszczenia*, „Prawo Spółek” 2004/11, s. 50 i n.; A. Brzozowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art1–449*¹⁰, t. 1, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 465.

podmiotowego oraz funkcje społeczne tej postaci dawności¹⁰. W każdym układzie podmiotowym przedawnienie prowadzi do jednakowego efektu, a mianowicie wraz z upływem terminu przedawnienia dłużnik uzyskuje możliwość podniesienia zarzutu przedawnienia¹¹. Z drugiej znów strony charakter materialnoprawny przedawnienia ujawnia się przede wszystkim na płaszczyźnie procesowej¹². Uwzględnienie przez sąd zarzutu przedawnienia powoduje określony skutek i jednocześnie obowiązek po stronie organu procesowego. Obowiązek przekłada się na konieczność rozstrzygnięcia, a więc wydania merytorycznego orzeczenia, zaś skutek uwidacznia się w negatywnym ustosunkowaniu się do podniesionego przez stronę powodową żądania. Przedawnienie jest więc instytucją, która ma istotne znaczenie dla toczącego się postępowania ze względu chociażby na swój przedmiot. Z przepisu art. 117 § 1 k.c. wynika, że z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu. Pomimo wskazanego braku jednoznacznego przesądzenia w treści art. 117 § 1 k.c. o tym, że wyłącznie roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu, w doktrynie polskiego prawa cywilnego panuje jednomyślna zgoda co do tego, że przedmiotem przedawnienia są w ramach tego prawa jedynie cywilnoprawne roszczenia majątkowe¹³. Roszczenie zaś to uprawnienie polegające na możliwości domagania się od indywidualnie określonej osoby (lub grupy indywidualnie określonych osób) jakiegoś zachowania się. Istnienie roszczenia jest w tym wypadku konsekwencją nałożenia przez normę prawną na konkretnego adresata lub grupę konkretnych adresatów obowiązku jakiegoś postępowania względem innej osoby. Przedawnieniu będą podlegać tylko roszczenia materialnoprawne, a nie procesowe. Z tego też względu nie może być mowy o przedawnieniu roszczeń o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego¹⁴, czy też rosz-

¹⁰ Por. T. Pałdyna, *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 2010, s. 29; M. Jędrzejewska, *Bieg przedawnienia i terminu prekluzyjnego w wypadku pozostawienia sprawy bez biegu*, NP 1964/4, s. 357.

¹¹ Por. T. Pałdyna, *Przedawnienie...*, s. 27 i 29; J. Gwiazdomorski, *Przedawnienie czy zarzut przedawnienia?*, NP 1955/4, s. 45.

¹² Por. A. Torbus, *Zarzut przedawnienia [w:] Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, Warszawa 2017, s. 507 i 508; A. Stępień-Sporek, F. Sporek, *Przedawnienie i terminy zawite*, Warszawa 2009, s. 39 i n.; J. Górowski, *Zarzut przedawnienia w procesie cywilnym [w:] Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005, s. 125 i 126; J. Kuźmicka-Sulikowska, *Idea...*, s. 482 i n.; M. Jędrzejewska, *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984, s. 111; J. May, *Obrona pozwanego w procesie cywilnym przed sądem I instancji*, Warszawa 2013, s. 227.

¹³ Por. J. Kuźmicka-Sulikowska, *Idea...*, s. 157; S. Grzybowski, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1978, s. 265; S. Wójcik, *Przedawnienie w prawie cywilnym po zmianie kodeksu cywilnego ustawą z 28 lipca 19990 r.*, PS 1991/1–2, s. 37. Wśród innych roszczeń, które przykładowo nie podlegają przedawnieniu, należy wskazać: roszczenie windykacyjne i negatoryjne (art. 223 k.c.), roszczenie o zniesienie współwłasności (art. 220 k.c.) roszczenie o ustanowienie służebności przesyłu czy też roszczenie o ustanowienie służebności drogi koniecznej. Roszczenia te nie są roszczeniami w rozumieniu art. 117 § 1 k.c., por. E. Gniewek, *Wyłączenie przedawnienia roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu [w:] Oblicza prawa cywilnego. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Janowi Bleszyńskiemu*, red. K. Szczepanowska-Kozłowska, Warszawa 2013, s. 141; M. Grochowski, *Nieprzedawnialne roszczenia majątkowe w prawie cywilnym*, St. Praw. 2016/3, s. 150 i 151.

¹⁴ Por. P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2016, s. 275; K. Górską, *Początek biegu przedawnienia roszczeń rentowych ex delicto [w:] Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Wrocław 2012, s. 80

Wydanie publikacji zostało dofinansowane
przez Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Krajowa Rada Komornicza

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Janina Burek

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Układ typograficzny i łamanie

Kamila Tomecka

Projekt graficzny okładki

Grafos

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2017

ISBN 978-83-8124-199-1

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

